

Patrimoni industrial

La Taula del Sénia promou unes jornades per a donar a conèixer aquest aspecte de la història del Matarranya. [p.5]

Equinocci a l'ermita de Xalamera

Dos vegades a l'any es pot contemplar com el sol il·lumina la imatge de santa Maria de Xalamera. [p.7]

TEMPS DE FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

Dos guardons per Artur Quintana

El filòleg rep el premi "lo Grifonet" d'Òmnium Cultural i el d'Actuació Cívica de la Fundació Carulla. [p.14]

Pietro Cucalón a Política Lingüística

L'exdirector del CRA d'Aiguaviva coordinarà l'elaboració dels currículums de Llengua Aragonesa i Catalana. [p.16]

Javier Giralt, Premi Franja 2014

«És complicat explicar que el català és llengua pròpia d'Aragó» [p.12]

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 6 Baix Cinca
- 10 Tema del mes
- 13 Llitera
- 14 Cultura
- 16 Aragó
- 17 Galeria de Personatges
- 18 Països Catalans
- 19 Opinió

Imatge coberta: El professor Javier Giralte en el seu discurs d'agraïment per la concessió del Premi Franja, a la Trobada Cultural celebrada a Aiguaviva de Bergantes. Foto ©José Miguel Gràcia

TEMPS DE FRANJA 127

Edita:

C. Major 4, 44610 Calceit. T. 978 85 15 21
 • Associació Cultural del Matarranya
 • Consells Locals de la Franja
 • Institut d' Estudis del Baix Cinca-IEA
 • Centre d' Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isabel Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf • tempsdefranja@gmail.com

Consell de redacció:

El Matarranya: Josep M. Baró, M. D. Gimeno, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Carles Sancho.

El Baix Cinca: Pep Labat, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.

La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Josep Espluga, Glòria Francino i Josefina Motis.

Aragó: Màrio Sasot.
 PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Marina Barrafon, Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montdús, Ramon Mur, Francesc Ricart, M. Teresa Serrano, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolin s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellés

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saldí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrio. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roours:** Llibreria Serret.

Cartes dels lectors

Podem defendre el nostre patrimoni?

El passat 19 de setembre van tenir lloc unes jornades sobre Patrimoni Religiosos al Baix Cinca. Vaig assistir-hi i haig de manifestar la meua grata sorpresa pels temes tractats i com el ponents els van desenvolupar.

Va quedar de manifest que per protegir el patrimoni col·lectiu és imprescindible que els ciutadans ho senten com a propi. I per això han de conèixer-ho, apreciar-ho tant pel valor econòmic com pel seu significat

històric i identitari. Correspon als poders públics aquesta labor de conscienciació.

Per això em sorprèn el poc interès demostrat pels representants polítics locals i comarcals, dels quals, a excepció de l'Alcalde i la Regidora de Cultura de Fraga, cap va fer acte de presència. Poc podem esperar d'ells, tant dels de la "casta" com dels "anticasta". Això sí, si demostren interès des de Catalunya, allavontes se desperten... i aïrats.

Pau Codina

Jesús Moncada a la Universitat de Barcelona

Organitzat pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona, el pròxim 20 de novembre se celebrarà la **I Jornada Jesús Moncada** amb un seguit d'actes acadèmics en commemoració del desè aniversari de la mort de l'escriptor mequinensà. Així, durant el maití d'aquest divendres dia 20 hi hauran diferents conferències dels filòlegs Carme Gregori, Laura Farré i Artur Garcia Fuster, Xavier Iglesias i Alba Guimerà al voltant de l'obra de l'autor de *Camí de sirga*; mentre que a la tarde s'inaugurarà una exposició de fotografies fetes per Jesús Moncada i comentades per sa germana Rosa Maria i el director del Museu Etnològic de Barcelona Josep Fornés. També en hora vespertina, es realitzarà una conferència del filòleg Hèctor Moret i una taula redona moderada pel doctor Josep Murgades amb la participació de l'editor Carles-Jordi Guardiola, el crític literari Oriol Izquierdo, el director i actor teatral Xicu Masó i l'escriptor Francesc Serés.

Berenguer de Mussots

COMARCA DEL
matarranya

INSTITUTO DE ESTUDIOS
 ALTOARAGONESES
 Diputación de Huesca

Diputació de Lleida

INSTITUT
 D'ESTUDIS
 ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Amb el suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
 Departament
 de Cultura

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsdefranja@gmail.com

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21

tempsdefranja@gmail.com

Recordem a tots els subscriptors de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

Patrimoni religiós i identitat territorial

Les mostres culturals del nostre passat, i entre elles, els nombrosos testimonis de les diferents religions que s'han anat instal·lant en un territori són un clar senyal d'identitat que cal preservar, analitzar i difondre entre tots els ciutadans, que en definitiva són els propietaris i depositaris morals d'aquest patrimoni.

D'aquests i altres temes es van tractar a Fraga en les Jornades Cinga 2015, organitzades per l' Institut d'Estudis Baix Cinca (IEBC). Aquest va ser un intent honest i exhaustiu de repassar la situació i fins i tot la localització de tots els béns religiosos de la comarca datats des del segle I de la nostra era fins al segle XIX. També va ser una ocasió idònia per aprofundir sobre l'estat de la qüestió d'alguns d'aquests béns que recentment han estat objecte de litigi entre diverses institucions en torn a la seua propietat legal, com és el cas de l'edifici del C.E.I.C.U. de Fraga o els béns religiosos provinents de les parròquies aragoneses segregades de la Diòcesi de Lleida.

En el transcurs de les jornades es va assenyalar (i lamentar) que, de vegades, la intransigència política, ideològica i religiosa o la incultura i la falta de respecte cívic han portat la destrucció de moltes valuoses empremtes del nostre passat. Arreu del Baix Cinca, com succeeix en altres territoris de la Franja, no queden gairebé testimonis d'art islàmic o jueu, cultures que van estar molt presents en aquestes comarques i que la intransigència o el desinterès social han fet desaparèixer. Casos com la destrucció i crema d'imatges de moltes esglésies durant la Guerra Civil, o les recents destruccions amb cops de pedra d'alguns rostres dels capitells de la magnífica portada de l'ermita de Xalamera demostren que la barbàrie no té edat ni color polític ni religiós i que les institucions han de vetllar perquè els nostres equipaments culturals tinguin sempre la deguda protecció i conservació.

Uns béns culturals ben conservats i promocionats fan que els seus

usuaris els *patrimonialitzen*, és a dir: els facen seus, els valoren i els consideren part de la seua identitat cultural.

Però les jornades "Cinga Fòrum" no van ser sol un àgora d'anàlisi i denúncia. També van sorgir, per part dels sòlids ponents que van intervenir, diferents propostes en positiu que caldria tindre en compte en un futur immediat.

Entre aquests suggeriments, que també fem nostres, destaquen el desig de que Vila Fortunatus, un dels pocs testimonis existents als nostres territoris de l'evolució del paganism al cristianisme, arribés a tindre

un Centre d'Interpretació digne que donés més valor al que de per si ja té aquest jaciment i apropés a les seues fantàstiques instal·lacions un major nombre de visitants.

Quant a les mostres de patrimoni immaterial d'aquesta comarca es va demanar que la Coral de Fraga inclogués en el seu repertori peces del Cant Gregorià que va tindre tanta tradició en els ritus religiosos del nostre passat.

Sobre el polèmic tema de la propietat del local del C.E.I.C.U., en el Cegonyer de Fraga, la intervenció del ponent, l'historiador fragatí Paco Tejero, va deixar clar que l'actual propietat per part del Bisbat de Barbastro-Montsó, fruit d'una precipitada immatriculació gràcies a les legislacions favorables a l'Església que van fer diferents governs autoritaris i conservadors al llarg dels segles, ha estat una apropiació basada en uns arguments falsos, sense una mínima investigació en els arxius i sense haver pogut mostrar en cap moment cap títol de propietat. Per tot això pensem que seria bo establir negociacions per a la seua reversió al seus legítims propietaris: los fragatins, tenint en compte els quantiosos diners públics (civils) que s'estan invertint en la seua rehabilitació.

Al mateix temps, considerant que la toponímia es una eina important per a reflectir la història, la geografia, la llengua i la cultura del territori, durant les jornades es va proposar que l' actual C.E.I.C.U. s'anomenés Sala dels Agostins, tal com es diu popularment a aquesta ordre religiosa a Fraga.

Pel que fa als béns de la Franja, que com va dir la ponent Montse Macià són un testimoni dels 800 anys d'història d'un bisbat a cavall, i en pacífica convivència, entre l'Aragó i Catalunya, caldria rebaixar les tensions exacerbades que hi ha respecte a aquest tema i buscar una solució tècnica que permetés gaudir i posar a l'abast dels habitants de les parròquies que pertanyien al bisbat lleidatà part d'eix valuós patrimoni artístic i històric.

Imatge de la Mare de Déu de Saidí al Museu de Lleida
PACO TEJERO

Un tros d'història a les golfes

// LLUÍS RAJADELL

La invasió de Rússia –llavors Unió Soviètica– per les tropes nazis durant la II Guerra Mundial va ser presentada triomfalment per la propaganda franquista, que, mitjançant l'agència estatal de notícies EFE, va distribuir fotos i cròniques de l'inicial progrés dels règims amics de Franco a costelles de l'enemic bolxevic. Un bon grapat de negatius –30 en total– sobre aquell episodi bèl·lic destinats a la premsa del moment han aparegut arxivats en sobres a les golfes de la casa de Magdalena Mulet a Alcanyís. Mulet, va nàixer a Queretes, on la seua família ere propietària d'una tenda d'ultramarins. Magdalena es va casar amb Zacarías Navarro, d'Alcanyís, i allí se'n va anar a viure. Un nét de Magdalena i Zacarías, Juan Antonio Mir, acabe de trobar la col·lecció de clixés a la casa de sa iaia. Mir, molt aficionat a l'estudi de la història contemporània, va tenir una alegria al comprovar que els negatius estaven perfectament conservats i, després de positivar-los, va confirmar que reflectien la famosa campanya de l'Est, que, després d'una inicial victòria alemanya l'any 1941, es va acabar convertint en el cementiri del somni de dominació mundial de l'Alemanya nazi.

Juan Antonio Mir va portar els negatius a l'impremta Ferrando d'Alcanyís perquè, segons conta, es l'ú-

nica de la ciutat que disposa actualment de l'equip necessari per extraure les imatges dels negatius de fa 74 anys. Les fotos mostren marxés de soldats alemanys cap al front o descansant. Més rarament inclouen alguna referència a la població civil víctima dels combats. A més de les fotos, alguns clixés corresponen a dibuixos de combats de primera línia amb un to èpic o heroic. Fotos i il·lustracions es poden veure a la web www.bajoaragonesa.org/elagitador.

Mir no sap com van arribar els negatius a la casa de Magdalena Mulet ni tan sols els periòdics on van aparèixer publicades les fotografies. Encara que alguns negatius estan embolicats en retalls de diaris, no es poden identificar les capçaleres. En els articles apareixen dos periodistes com a autors: José Ballester Castelló i José Esteve Martí.

Mir està convençut que els negatius provenen de l'agència estatal EFE, que exercie un autèntic “mo-

Dibuix d'un soldat alemany al front de l'Est obtingut d'un dels clixés

nopoli” de la informació sobre la II Guerra Mundial que arribava a la premsa espanyola, sota estricta control del govern franquista i més encara en un tema tan sensible com la guerra on, segons es veie llavors, es jugava el futur del règim franquista. També hi ha la possibilitat que els clixés foren col·leccionats per un amic de la família antic membre de la ‘División Azul’, Manuel Castillo.

Segue quin segue l'origen de la col·lecció, Juan Antonio ha recuperat un testimoni gràfic de la història del segle XX que dormie a les golfes de casa sa iaia des de feie tres quarts de segle.

L'ESMOLET

Els anuncis de la ràdio // Carles Terès

Em dedico al món del disseny gràfic i la comunicació. Això inclou la publicitat, tot i que, en el meu cas, gairebé sempre ha estat gràfica. Per tant, potser em tiro pedres a la pròpia teulada, però sóc dels que els costa d'entendre la utilitat de la majoria d'anuncis radiofònics, especialment a les “hores punta”. Rarament (mai no es pot dir mai) aporten res, només una molèstia a qui escolta amb interès (o d'esma) un programa. Les emissores comercials en viuen força, de la publicitat, i suposo que quanta més audiència, més anunciants i més cares les falques. Però, repeteixo, no veig quina incidència poden tenir en els oients, a banda de ser una nosa i, en alguns casos, generar fins i tot rebuig. Penso que els del gremi haurien d'idear una altra fórmula que fos realment positiva. Ja se'n fan, de formats diferents: patrocinis, microespais informatius... però per a superar la interrupció, la galleda d'aigua freda, l'anticlímax que su-

posa una falca, cal imaginació. Si no, penso que és llençar els diners. A un mitjà imprès és diferent, ja que si no t'interessa, passes el full a voluntat, però a la ràdio el tall és sagnant.

El sùmmum de l'antipublicitat són, però, els anunciants que persisteixen en fer servir el castellà en una emissora catalanoparlant. Ja en vaig parlar en un altre article. Els oients neutres, ni s'hi fixen, en la llengua, però els que són més militants, se senten menystinguts. No sé si és cosa de desídia, d'estalvi econòmic o directament de supremacisme cultural. Sigui com sigui, és una errada majúscula del departament de comunicació de l'empresa.

(En revisar aquesta columna dies més tard, trobo que potser és massa radical. Tanmateix penso que la sensació que tinc molts matins mentre esmorzo és compartida per molta audiència. Està clar que cal reinventar la publicitat radiofònica.)

Jornades de Patrimoni Industrial a Pena-roja

// CARLES SANCHO

Dins de les Jornades de Patrimoni Industrial promogudes per la Taula del Sénia, a Pena-roja, el dissabte 26 de setembre, es va organitzar una excursió per a visitar dos teuleries dins del seu terme municipal on hi vam participar una vintena de persones. Tere Adell, gerent de la Mancomunitat de la Taula de la Sénia, i Rubén Lombarte, representant de l'ajuntament, van ser els responsables de l'activitat. En el trajecte cap a les teuleries vam travessar una zona d'horts totalment abandonada al costat del riu dels Prats, afluent del Tastavins, on encara es podia observar un assut que abastia la sèquia per regar les hortalisses. El terreny perfectament abanecat, per salvar el fort pendent, encara conserva les parets i les casetes construïdes de còdols de la vora del riu ara sense cap utilitat i abandonades. La primera teuleria que vam trobar va ser la del mas del Teuler, que dona nom a la construcció. Aquí vam tindre la sort de comptar amb la col·laboració del seu propietari Rogelio Serrat que ens explicà algunes anècdotes del mas i de la teuleria. A més ha tingut cura de conservar i donar valor a tot allò que encara queda de la passada activitat preindustrial. També vam poder observar que l'espai on es troba la teuleria havia estat desbrossat i netejat recentment i col·locats uns panells informatius molt didàctics per explicar al visitant el seu funcionament. De la seua antiga activitat preindustrial s'ha conservat la bassa d'on s'obtenia l'aigua per barrejar-la amb l'argila i fer el fang, la caseta del vigilant del forn i on es guardava els ferraments necessaris per al procés i l'espectacular forn de pedra i tovots que es conserva força bé malgrat l'abandó des de fa dècades. Entre estos tres elements de la teuleria un gran espai pla on es deuria situar l'era per triturar l'argila i la bassa per fer el fang. Rogelio Serrat ens mostrà elements relacionats amb la faena de la teuleria dels seus avantpassats: diferents motllos de fusta per fer teules i tovots, les masses per desterrostar l'argila a l'era i un parell de teules amb inscripcions.

En una d'elles el text deia així: "Esta es la primera teja del año 44 Rogelio Serrat". Després d'esta primera teuleria vam anar a una altra, a no massa distància, la dels 'Sòcios' que es troba situada prop d'un mas que té adossat un gran cobert per assecat les peces d'argila elaborades abans de fer-se la cocció. Aquí el forn no està tan ben conservat i com l'anterior combina els tovots a l'interior que aguanten la calor del foc i el revestiment amb pedra a l'exterior.

Les Jornades de Patrimoni en general són un bon estímul per a la gent de les viles per a conèixer i posar en valor aquells elements monumentals que tenim a prop i que ens passen desapercebuts per falta promoció i d'interès dels habitants del territori. És un patrimoni rural que, si no es fa res per al seu manteniment o restauració, s'acabarà perdent definitivament.

Forn de la teuleria del mas del Teuler
CARLES SANCHO

Calaceit se suma al Dia Internacional contra el Càncer de Mama

// IRENE TORÀ

El passat dia 18 d'octubre va tenir lloc una concentració a la plaça de Calaceit organitzada per l'Associació contra el Càncer de Mama.

A l'acte van participar l'Associació de Dones Kalat-Zeyd i l'Escola de Música que ens va acompanyar amb música i veu i la ballarina Tamara de la Vall del Tormo.

Les persones assistents van poder col·laborar amb donacions, compra de participacions de loteria de l'Associació contra el Càncer i amb la compra de samarretes prèvia reserva a l'Ajuntament durant els dies d'abans.

El lema del dia va ser Apunta't a "La vida de color de rosa".

Moment de l'acte a la plaça de Calaceit
IRENE TORÀ

Sebastián Caballé Arbonés, alcalde de Mequinensa durant dotze anys

// JAVIER ORTEGA

Sebastià Caballé Arbonés, que va ser alcalde de Mequinensa entre 1983 i 1995, va morir a finals del mes de setembre als 67 anys després d'una llarga malaltia. Estava casat i tenia tres fills.

La notícia es va conèixer el mateix dia en què la corporació municipal celebrava ple ordinari, per això la sessió es va iniciar amb un respectuós minut de silenci en la seva memòria.

Caballé, extrebador de l'elèctrica Enher, va ser un dels fundadors del PSOE de Mequinensa i membre de la seva executiva local. També va ocupar el càrrec de secretari general d'UGT de Mequinensa a finals dels anys 70 i principi dels 80. En les eleccions de 1991 va formar part de la llista del PSOE a les Corts d'Aragó.

Durant els dotze anys que va estar com a alcalde, tres legislatures, a més de les obres i millores en els serveis públics, van ocórrer dos esdeveniments a Mequinensa.

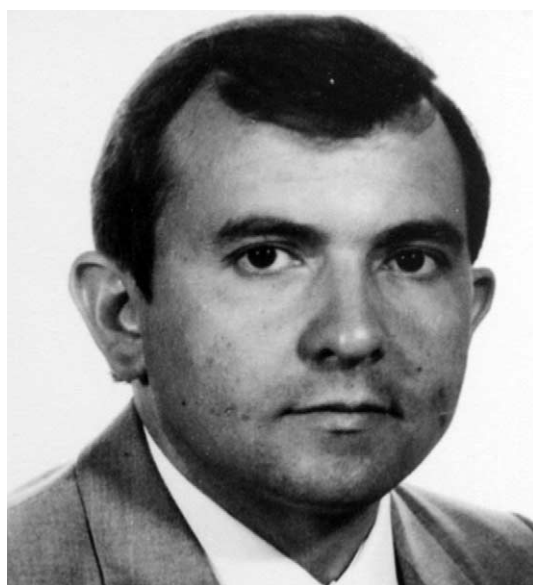
Sebastià Caballé va ser l'amfitrió de la reunió celebrada l'1 de febrer

de 1984 al castell de Mequinensa a la qual van assistir 17 alcaldes de diversos ajuntaments de la zona catalano-parlant d'Aragó i José Bada Panillo, llavors conseller de Cultura del Govern d'Aragó.

En aquesta reunió es va elaborar un document conegut com a Declaració de Mequinensa, que va donar origen al conveni subscrit entre el Govern d'Aragó i el Ministeri d'Educació i Ciència per tal de poder implantar l'assignatura voluntària del català en els centres docents dels municipis que van voler adherir-s'hi.

D'altra banda, el 1991 es va crear la Fundació "Joaquín Torres", el primer comitè executiu de la qual va presidir Sebastià Caballé. Aquesta fundació té com a finalitat donar beques perquè estudiants de Mequinensa puguin cursar una carrera universitària.

Els fons provenen de la donació de cent milions de pessetes que en el seu dia va realitzar Joaquín Torres al seu poble. Va néixer a Me-

Sebastià
Caballé
Arbonés
JAVIER ORTEGA

quinensa, va emigrar a Amèrica i va fer negocis en el món editorial. Va morir a Buenos Aires el 10 d'agost de 1991 i un mes abans l'Ajuntament, del que era alcalde Sebastià Caballé, el va nomenar fill predilecte de Mequinensa. La Fundació ha repartit aquest any 82.000 euros en beques per atendre 41 sol·licituds.

TOT ENSENYANT LES DENTS

La mirada dels altres // Ramon Sistac

Don Ramón de Campoamor y de Campoosorio va ser un insubriable poeta espanyol del segle XIX. Contemporani de Zorrilla, més que per la seua obra poètica ha passat a la història de les lletres hispanes per l'anomenada *ley Campoamor*, punt àlgid de l'eixuta retòrica castellana, que diu allò que «*En este mundo traidor / nada es verdad ni mentira / todo es según el color / del cristal con que se mira*».

I és que ben bé la clava. Hi penso cada vegada que passo, tot circulant de Lleida a Camporrells o de Camporrells a Tamarit, per la N230 (popularment, "la carretera de Viella"), més o menys a l'alçada de Baells, vora el trencant del Campell. De fa anys que hi ha una pintada, entre d'altres, que diu "NO AMA-GUIS EL CATALÀ". Algú hi va afegir un temps després, també amb una gens polida lletra de pal, un enigmàtic "CAPALÓ". D'entrada, no són pas textos gaire apassionants, a ulls d'un filòleg com a mínim. Però la vocació es porta molt endins, i alguna cosa bé hi hauria de dir, jo. I, doncs, començo pel començament: la pintada, rectificada, s'hauria de llegir alguna cosa així com "no amaguis el català: capa'!". És a dir, que "català" ara ja no s'interpreta com a 'llengua catalana' (que a l'Aragó tothom sap que es diu LAPAO), sinó com a 'individu ca-

talà' i, per extensió, 'tots els catalans'. Descodificat, doncs, vol dir "capem —o castrem, sanem, crestem— tots els catalans" (en aquest cas no sabria dir si només els mascles o també inclou, com em temo i malgrat les dificultats tècniques, les femelles).

Anem per parts. La pintada original podria haver estat perfectament, amb ple respecte per la normativa gramatical, "no amagues el català" o fins i tot "no amagues lo català". Encara diria que qualsevol de la terra ho hauria fet així per no ser tingut per foraster. La forma *amaguis* i l'article *el* és un indicatiu feient que l'autor és forà i desconeix el terreny. Potser fins i tot és de Barcelona, ves què et dic. Pel que fa a la seua continuació, el responsable ignora la regla elemental castellana del desplaçament de l'accent amb el pronom enclític: *atrapa* és paraula plana, però amb el pronom afegit (*atrápalo*) és esdrúixola. Només un aragonès molt aragonès, castellanoparlant i de l'interior (Binèfar o Montsó enllà) pronunciaria *atrupaló* amb entonació ascendent. El fet que ho escriba amb accent a la *o* només demostra que és una mica, diguem-ne, bastrús. Tot plegat, forasters que vénen a sucra pa en una catxipanda a la qual segurament no han estat convidats. *Entre todos la mataron y ella sola se murió*.

Il·luminació solar de la imatge de Santa Maria de Xalamera

// I.E.B.C.-I.E.A.

Quan el dissabte 19 de setembre vam fer la visita guiada a l'ermita de Xalamera dins de les Jornades Cinca Fòrum sobre el Patrimoni religiós de la Comarca del Baix Cinca, des de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca vam pensar que seria interessant completar-la assistint el dia de l'equinocci de la tardor al fenomen de la il·luminació natural de la imatge de Santa Maria de Xalamera.

Est fet interessant és possible, dos vegades a l'any, gràcies a la concurrència de quatre factors: les característiques de l'arquitectura religiosa dels templaris, una orografia plana, la variació durant l'any de l'òrbita solar i la necessària col·laboració de la climatologia.

En un petit altiplà fàcilment localitzable i d'amples vistes sobre gran part del Baix Cinca s'alça eixa magnífica ermita d'estil romànic, sens dubte desproporcionada per al lloc de Xalamera o per qualsevol altre que hagués existit en el seu entorn. Solament s'explica la seua majestuositat com a capçalera i seu de l'Orde del Temple Cavallers.

L'ermita de Xalamera està orientada d'est a oest. Des del cristianisme primitiu l'oració litúrgica se va practicar mirant cap a l'est (fos o no la direcció de Terra Santa) i l'orientació arquitectònica de les esglésies se feia amb la capçalera cap a l'est. En la Bíblia no s'interpreta esta direcció com la de Jerusalem, sinó la del "Sol Naixent" que des del segle III s'identifica simbòlicament amb Jesucrist com a "Llum del món". Eixa orientació de les esglésies cap a l'Est es va mantindre fins al segle XVI en el cristianisme occidental. En l'oriental encara se manté. En el centre de l'àbsida, radera de l'altar i sobre una columna, s'aixeca la figura de la Mare de Déu, reproducció de la destrossada durant els primers mesos de la guerra civil espanyola.

Contràriament al que se sol creure i a la pròpia etimologia de la paraula, a l'equinocci —excepte a l'Equador— la nit i el dia no duren el

Imatge de Santa Maria de Xalamera
M.B.P.

mateix, sinó que el dia dura una mica més que la foscor. És uns dies després de l'equinocci (abans si parlem del de la primavera), i depenent de la latitud de l'observador, quan la durada del dia i la nit s'igualen. Els entesos en la matèria es refereixen a est moment com equillux o equiluni. Enguany a Espanya l'equiluni de la tardor s'ha donat el 26 de setembre.

La peculiar col·locació de la imatge de santa Maria fa que, el dia de l'equiluni, el raig del Sol que entre per l'obertura espitllera del finestral de la cara oest de l'ermita inicia a il·luminar-la començant per les cames. És al cap de tres dies quan la

llum ocupa des del peu de la columna fins a la corona de la Verge. Un moment curt però molt recollidor en la penombra de l'ermita i que es done a pocs llocs d'Espanya.

El fenomen arriba al seu punt culminant al cap de tres dies més, quan el raig que entre pel finestral de l'oest ix exactament pel de l'est, després d'enlluminar la verge Maria.

L'any que ve, si trobem col·laboració institucional i els permisos pertinents, des de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca programarem actes divulgatius "in situ" d'eix patrimoni immaterial religiós i astronòmic que tenim a la nostra comarca.

Nova edició del Cicle de Cinema Infantil en català

// ROSA ARQUÉ

El Cicle de Cinema Infantil en Català té per objectiu ampliar l'oferta de cinema infantil en català existent al mercat i potenciar l'hàbit de consumir aquests productes amb una programació atractiva, una política de preus baixos i una oferta que arribi a tot el territori. La iniciativa va néixer a Lleida l'any 2001 i s'ha anat estenent a altres poblacions. Des de la seva creació, el cicle ha acollit més de 532.000 espectadors.

En aquesta ocasió el CINC ha arribat un altra vegada a la Sala Goya de Mequinensa, gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament i del Circuit Urgellenc. S'hi projectaran 5 pel·lícules d'animació, entre el 18 d'octubre i el 22 de novembre i el preu de l'entrada és de 4,5 €.

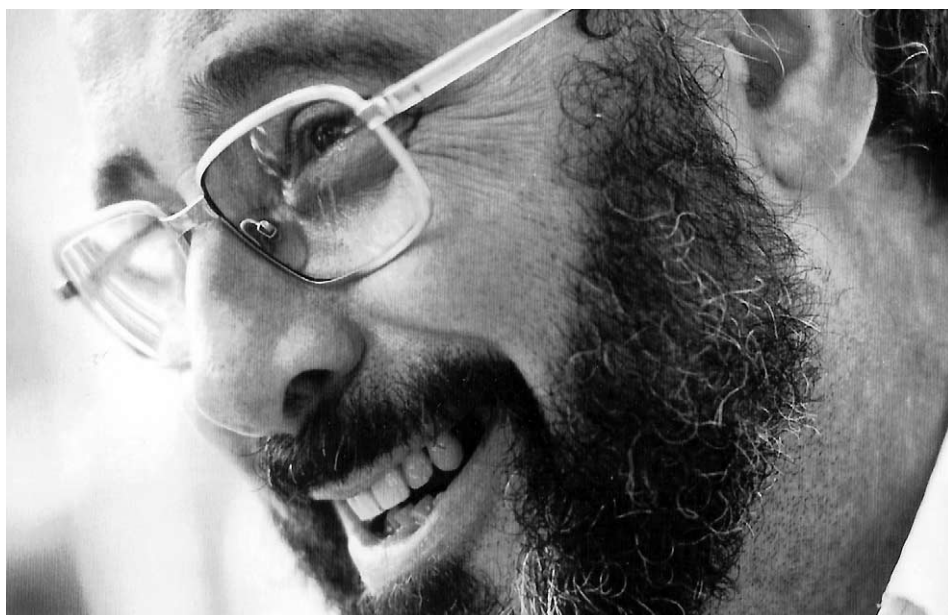
Sempre Moncada

// ROSA ARQUÉ

El barri barceloní de Gràcia, on va viure l'autor, s'afegeix a la commemoració del desè aniversari de la mort de l'escriptor amb una sèrie d'activitats sota el títol *Bifurcació Moncada fent memòria Moncada* on s'inclouen una estrena teatral, lectura de textos i xerrades.

El programa d'activitats, coordinades per Rosa Maria Moncada i Txell Roda amb la participació de l'Ajuntament de Mequinensa, la Biblioteca Jaume Fuster i la Biblioteca de la Vila de Gràcia, s'estendrà fins a l'11 de novembre. Per al dissabte 7 de novembre a les 10 de la nit, a l'Almeria Teatre, el taller de lectura de l'Associació 'La Dona' i el grup de teatre 'Garbinada' de Mequinensa oferiran una lectura dramatitzada de textos de Jesús Moncada acompanyada d'una degustació gastronòmica de la cuina mequinensana.

Però les activitats entorn a Jesús Moncada també s'han estès per diverses parts del territori, no només a Barcelona. 180 membres de grups de lectura de 18 biblioteques de Lleida i de les Terres de l'Ebre han visitat Mequinensa dins del programa *Llegim Moncada*, organitzat també per commemorar el desè aniversari de la mort de l'escriptor. Gràcies

Jesús Moncada
AJUNTAMENT DE
MEQUINENSA

a la ruta literària pels antics carrers del Poble Vell, els lectors han descobert detalls de la vida diària, dels costums i de la història de l'antiga Mequinensa. Nati Moncasi, cap de la central de Biblioteques de Lleida, destacava la importància de l'autor "perquè quan llegeixes a Moncada vius la seva gent i l'àmbit on ha viscut, que ha desaparegut sota les aigües però que viu en l'imaginari de tots nosaltres, i si el llegim, continuarà vivint". María Ángeles Soler, regidora de cultura i

educació, es referia a la importància d'activitats com aquestes "perquè és una bona manera de donar a conèixer Mequinensa i la seva història gràcies a Jesús Moncada".

La jornada es va completar amb una visita al complex museístic de la localitat (Museu de la Prehistòria, Museu de la Història –on es troba l'Espai Moncada i Museu de la Mina) i la representació de *El darrer dia del Cafè de la Granota*, a càrrec de la companyia de teatre Mea Culpa.

Rutes de turisme ornitològic d'Aragó

// ROSA ARQUÉ

La Direcció general de Turisme d'Aragó ha presentat un nou producte destinat al turisme ornitològic, 16 rutes guiades per a l'observació d'aus, de les quals dues estan situades al Baix Cinca, concretament la ruta 7 i 10.

Cada ruta conté una fitxa amb una descripció completa de les aus i del territori, que es complementa amb llocs d'interès de la zona i allotjaments especialitzats.

La ruta 7 engloba les comarques del Baix Cinca i els Monegres, i s'hi marquen punts d'interès de Ballobar, Bellver, Xalamera, Candanos, Fraga i Ontinyena. La ruta 10 abas-

Puput GOODFOND.SU

ta les localitats de Casp i Mequinensa.

Cal recordar que el Baix Cinca té una enorme varietat d'ecosistemes que fa que representi un punt important dins de les rutes migratòries de les aus. És per això que des de la Comarca es realitzen diferents activitats divulgatives com per exemple els tallers de moixons i d'anel·lament d'aus que s'han realitzat en l'última campanya mediambiental.

Amb aquesta nova iniciativa del Govern d'Aragó s'espera que cada vegada siguin més les persones que vinguin a conèixer i a gaudir de la riquesa natural del Baix Cinca.

Rajoy inaugura el Pantà de Sant Salvador

// ROSA ARQUÉ

Mariano Rajoy, president del Govern central, va inaugurar el dia 8 d'octubre el pantà de Sant Salvador, a Albalate de Cinca. Segons les seues paraules, eix pantà és un exemple de solidaritat entre territoris, ja que és una obra que beneficia directament a municipis d'Aragó i de Catalunya. La inauguració posa fi a gairebé 40 anys de polèmica social pels intents de regulació del riu Éssera i ha de servir per acabar amb les restriccions d'aigua que han hagut d'afrontar durant dècades els cultius de 105.000 hectàrees de 37 municipis d'Osca i Lleida.

El pantà de Sant Salvador té un volum de 136 hectòmetres cúbics i una superfície inundada de 1.100 hectàrees. Ha de suposar una millora de la dotació de reg del canal d'Aragó i Catalunya (dels 5.304 metres cúbics per hectàrea actuals a 6.800), un canal que va entrar en funcionament l'any 1906 i que abasta actualment una superfície reguívola de 104.850 hectàrees, 65.000 a la província d'Osca.

La construcció del pantà ha costat finalment 129,4 milions d'euros, segons l'empresa pública Acuaes, encara que es va licitar per 73 milions

l'abril de 2008 i el 2009 va començar la seua construcció. El cost de l'embassament s'ha finançat entre el ministeri d'agricultura i la comunitat de regants. El canal s'alimenta de dos rius situats a cadascun dels extrems de la zona regable, el Noguera Ribagorçana i l'Éssera a la part d'Aragó. L'esforç per impulsar la modernització i millora dels regadius garanteix la producció dels conreus i és imprescindible per a la di-

Inauguració
Pantà de Sant
Salvador
WWW.IAGUA.ES

namització del món rural. Per això les actuacions en matèria de modernització de regadius són una aposta prioritària, amb la finalitat de contribuir al desenvolupament d'una agricultura més competitiva a través de l'ús eficient de l'aigua, que permeti obtenir unes rendes adequades i fixar la població en el territori, així com la millora de les condicions de vida de les persones que hi viuen.

ESTAMPES RIBERENQUES

A la Franja com al Roncal // Joaquim Torrent

He posat aquest títol perquè en aquesta vall –a la frontera navarroaragonesa, per cert– el darrer bascofon autòcton va morir en els anys 40 del S. XX... És a dir, a Euskal Herria hi ha territoris originalment bascofons que han perdut la llengua, alguns, com el Roncal, “recentment” en termes històrics... En aquestes zones l'alternativa que els queda als partidaris d'allò basc per recuperar la llengua és muntar “ikastoles”, i a partir de l'euskara “batua” –equivalent al català “standard”– intentar-ne la reinstauració.

Evidentment, aquesta reinstauració únicament es pot fer a partir de la premissa que s'és en un territori que històricament ha sigut bascofon. Això traslladat a la Franja voldria dir que, per recuperar la llengua a zones on s'ha perdut recentment o la seua desaparició sembla imminent, el primer que caldria seria reivindicar un espai territorial distintiu, amb característiques lingüístiques i historicoculturals pròpies –amb el nom que volgueu, això és el de menys–, perquè si només es parteix de la premissa que hi ha simplement “uns aragonesos que parlen català”, un cop extingit aquest, és a dir, interrompuda la transmissió intergeneracional, els descendents d'aquests ciutadans

aragonesos ja no en tindran cap necessitat, i com a “buenos aragoneses” només els quedarà identificar-se amb la llengua actualment hegemònica a l'Aragó. Aquest perill, però, no es donaria si es partís de la base –i quedés ben explicitat i fixat– que la Franja és un ens que a més de ser administrativament aragonès també forma part d'un àmbit territorial determinat que es caracteritza per l'existència històrica de la llengua catalana. I així, de la mateixa manera que hi ha una Euskal Herria actualment castellanoparlant –on, però, es pot reintroduir legítimament la llengua basca–, també hi hauria uns territoris actualment castellanoparlants i descatalanitzats on es podria tornar a introduir legítimament la llengua catalana, cosa que seria molt difícil sense admetre aquesta pertinença prèvia de la Franja a l'àmbit cultural català.

Precisament en aquest sentit –i des d'àmbits progressistes–, una de les primeres mesures a prendre seria impulsar l'existència de comarques oficials aragoneses integrades exclusivament per municipis i poblacions plenament catalanoparlants –en una perspectiva àmplia–, tant actualment com en un passat històric recent.

El diumenge 4 d'octubre es va celebrar a Aiguaiua la 25a Trobada Cultural del Matarranya —en aquest cas del Matarranya i del Bergantes— organitzada per l'Associació Cultural del Matarranya i l'Associació de Pares Clarió. Un dels actes importants va ser el lliurament del "Premi Franja 2014. Llengua i Territori", que convoca cada any alternativament l'Associació Cultural del Matarranya i l'Institut d'Estudis del Baix Cinca. El guardonat, ben mereixedor, va estar el Dr. Javier Giralt, Director del Departament de Lingüística General i Hispànica de la Universitat de Saragossa.

Els actes de la Jornada

Els actes importants de la Trobada Cultural del Matarranya i del Bergantes del passat diumenge 4 d'octubre, van ser el lliurament del "Premi Franja" i la presentació de la reedició del llibre *Bernat Corremón*; ara bé, el programa va ser molt més ample. Puntualment va començar la jornada amb la benvinguda de l'alcalde, un jove eixerit, preocupat per la cultura i la llengua dels seu poble, i la presentació d'Ascuma per part del president, Juan Luis Camps. Com no podria ser d'una altra manera, vam dedicar uns minuts a recordar Teresa Maria Ballester de Mont-roig, professora, activista de la nostra llengua i sòcia d'Ascuma, traspasada recentment.

L'amplia xerrada sobre micologia que va fer Víctor Vidal, substituint Agustí Amela per malaltia, suscità molt d'interès entre els assistents, que van participar i gaudir de debò. Jocs tradicionals i la preparació

d'un bolet gegant van tenir entretinguts els xiquets.

Amb un bon vi de Queretes i un bon recapte de la vila a la Plaça vam arribar a dos quarts de tres de la tarda. Després el dinar de germanor.

A les 18 hores i com a cloenda co-

Dalt: Actuació de Rakel
Baix: Xiquets preparant un bolet gegant

JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

mençà l'actuació del duo Rakel que omplí de música pop, boleros i música d'autor una hora i escaig per a delectança dels assistents. Una molt bona Trobada i força concorreguda.

Aiguaiuans, salveu el riu i la llengua!

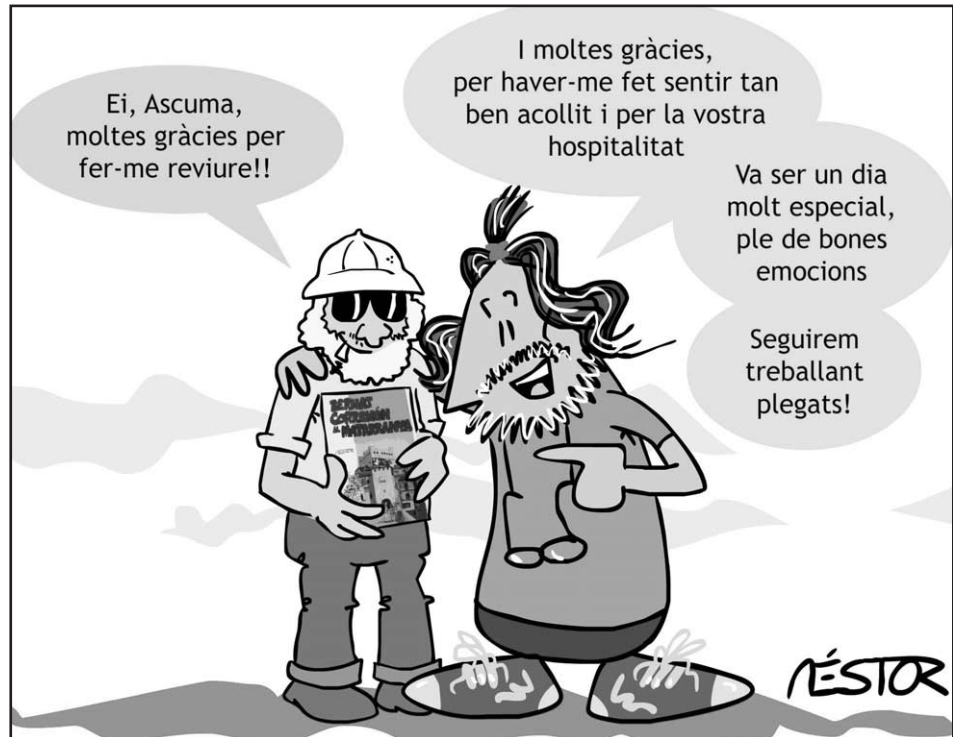
CUMA a Aiguaviva

JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Presentació de *Bernat Corremón*

Un acte més de la Trobada Cultural del Mataranya a Aiguaviva va ser la presentació de la reedició del llibre per a joves i no tan joves, *Bernat Corremón al Mataranya*. Tal com deia l'autor en la primera edició de l'any 1989 "*Bernat Corremón al Mataranya és, només, una invitació a conèixer una comarca que no és, de bon tros, ni tan llunyana ni tan estranya. Amb aquest llibre a les mans, el lector passejarà pels pobles del Mataranya, en coneixerà la gent i en sabrà la història, si més no, d'una manera superficial [...] per als que viuen i treballen al Mataranya, un homenatge i un agraïment fets de tot cor*". El llibre és tot això que diu l'autor, i molt més que el lector, sense cap mena de dubte, descobrirà. Al pròleg de Desideri Lombarte de la primera edició se n'ha afegit un altre d'Artur Quintana per a aquesta reedició.

A l'acte de presentació van parlar el president d'ASCUMA, Juan Luis Camps, la vicepresidenta Loli Gimeno, Carles Terès, maquetador i productor, Pepa Noguès, lloant-hi les virtuts del llibre com a instrument de treball de l'assignatura de català a

l'escoles del Mataranya i de la Franja en general, i Néstor Macià, el qual agrai a l'Associació Cultural del Mataranya per fer-li reviure els temps remots de la seua agosarada joventut. Els aplaudiments, tant o més que les paraules, van demostrar

Vinyeta de Néstor per a ASCUMA
NÉSTOR

l'agraïment al Néstor per la seua disposició i entrega per a la reedició del llibre.

Il·lustra aquest article la deliciosa vinyeta sobre l'acte que en Néstor va dibuixar i enviar a la Junta d'ASCUMA i a aquesta redacció.

Jotes de Laura Satué dedicades a la companya Teresa Maria Ballester Bielsa

Laura Satué presentant la seua actuació JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

En el transcurs de la Trobada Cultural a Aiguaviva, Laura Satué va dedicar unes cobles en català, escrites per ella, a la nostra companya enyorada Teresa Maria Ballester.

Aquestes són les jotes:

*En la llengua per bandera
un àngel mos puge al cel,
de nom Teresa Maria,
de cognom la Ballester.*

*Ha marxat Teresa Maria
de la Franja cap al cel.
Et dedico jo esta jota
perquè mai t'oblidaré.*

Lliurament del Premi Franja a Javier Giralt

Un dels actes importants de la Trobada va ser el lliurament del “Premi Franja 2014. Cultura i Territori”, que convoca cada any alternativament l'Associació Cultural del Matarranya i l'Institut d'Estudis del Baix Cinca. El guardonat, ben mereixedor, va ser el Dr. Javier Giralt, fill de la Franja i de pares catalanoparlants, director del Departament de Lingüística General i Hispànica de la Universitat de Saragossa. En el seu parlament, després de rebre el guardó, Javier Giralt va fer, entre altres, una sèrie d'afirmacions força interessants que molt sintèticament resumeixo — gairebé podria posar-les entre cometes —: sovint causa sorpresa que a la universitat pública aragonesa s'ensenyin llengua i literatura catalanes. Quina pena! La fragmentació dialectal dificulta la identificació de la llengua autòctona amb el català, sobre tot entre la població adulta, cosa que és aprofitada hàbilment, també barroerament afegeixo jo, pels sectors socials de l'Aragó anticatalanista. Els polítics aragonesos no han tingut mai gaire clar quin camí seguir en ma-

tèria de política lingüística. La denominació del català en la Llei actual del PP-PAR mitjançant l'acrònim LAPAO ha estat motiu de befa en tots els àmbits acadèmics i culturals en general. Ens diuen pancatalanistes als que considerem el català com un signe d'identificació de la Franja. L'abandó del català com a instrument de comunicació és un fet que, malauradament, es va consolidant. Cal tenir present que, per

Javier Giralt
rebut el
premi de part
de J.L. Camps
JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

molt que es faci per part de l'administració, si no fem del català local la nostra llengua habitual, poca cosa s'aconseguirà. S'hauria de superar el temor que aprendre el català normatiu suposarà la desaparició de les varietats locals; només cal veure que, amb el castellà, no ha succeït. S'equivocarà qui pensi que les afirmacions de Javier Giralt estan carregades de pessimisme, tot el contrari, penso jo, són ben realistes.

Extracte del discurs de Javier Giralt

Vull agrair sincerament la concessió d'aquesta distinció a l'Associació Cultural del Matarranya. No sabeu com n'és d'important per a mi. Fill de la Franja (de pares catalanoparlants), format en Filologia Hispànica a la Universitat de Saragossa, amb una tesi doctoral sobre les varietats dialectals de la Llitera, professor de Filologia Catalana a la Universitat de Saragossa i, eventualment, director del Departament de Lingüística General i Hispànica. No és que vulgui presentar el meu currículum, ni molt menys, sinó simplement mostrar-vos que totes aquestes circumstàncies vitals constitueixen un còctel explosiu, que no sempre ha estat vent vist ni entès a la meua *alma mater*.

Sovint causa sorpresa que a la universitat pública aragonesa s'ensenyin llengua i literatura catalanes, perquè, al cap i a la fi, el català no és llengua estrangera ni és llengua oficial de l'estat espanyol. Però, encara resulta més complicat explicar que el català és llengua pròpia de la nostra comunitat autònoma, costa entendre-ho (fins i tot a companys universitaris), i no sempre s'accepta que defensis, no només la llengua, sinó també els drets dels qui la parlen. I en ocasions, també cal dir-ho, des de la Franja no s'ha mirat amb bons ulls la feina desenvolupada pels professors de català a la Universitat, per ser a un departament que històricament no ha defensat com cal — més aviat el contrari — les nostres llengües minoritàries, i en

particular la catalana.

Hi ha pobles on els pares han optat per parlar castellà als fills, la majoria de les ocasions induïts per les autoritats acadèmiques d'origen castellanoparlant. El nucli familiar juga un paper fonamental per dur a terme qualsevol actuació prevista a l'ensenyament. Cal superar el desprestigi que he comentat abans, si volem que perduri el dialecte, i caldrà usar-lo a casa i al carrer, sense vergonya i deixant de banda la idea que, parlant aquesta llengua nostra, no s'arriba enlloc. Cal transmetre que el parlar local ens permet una comunicació fluïda amb persones d'altres comunitats autònomes i, fins i tot, d'altres països on es manté el català (com és el sud de França).

Naturalment, la tasca dels pares a la llar ha de ser recolzada a l'escola en tots els nivells d'ensenyança. El professor te un paper bàsic, en aquest sentit, perquè ha de ser capaç de valorar positivament la realitat lingüística dels seus alumnes, una actitud que també ha de saber transmetre d'acord amb els pares.

Certament, l'administració no ha fet gaire pel català i no sabem si serà capaç de fer-hi més coses, però cal tenir present que, per molt que es faci, si no fem del català local la nostra llengua habitual, poca cosa s'aconseguirà.

Moltes gràcies.

Un altre número d'aquesta publicació de l'Ajuntament d'Albelda que s'envia gratuïtament a tots els que estem interessats i es reparteix als habitants del poble. Una demostració de la riquesa humana i cultural de la vida rural.

L'Ester Sabaté fa menció a la història de la revista on es reflecteix la del poble en aquests 20 anys. A les pàgines centrals hi ha la presentació i convidat a les festes majors d'agost 2015 per M. Àngels Roca, alcaldessa.

El programa va ser amè, habitual i nou al mateix temps. Concert, activitats de les penyes, balls, carreres, activitat religiosa, visita a Sant Roc, àpats, carrosses i exposicions, entre elles, la de ceràmica artística de Miquel Molet «Anatomia de las Formas». L'associació A.L.E.C. va proposar una jornada de portes obertes per experimentar amb fang a la rambla del poble. Tant els organitzadors com la gent va quedar molt satisfeta de la animació.

La primera part de la revista és el de les Penyes i Associacions.

- La penya lo Magre amb la calor com a fil conductor, anomena les calors, els cossos suats, als que no hi són, i dóna significat a les festes.

- La Rondalla San Roque presenta totes les actuacions joterres del 2015, amb molt èxit al poble i a fora.

- L'Associació de Pensionistes i Jubilats té la seva pàgina, amb activitats

com la petanca i imatges dels guanyadors d'un premi. La poesia-relat «Salut i Vida» sobre aquest joc i el poble.

- L'Associació de Dones celebra el seu 30 aniversari, presenta els noms de la nova junta i de la que se'n va. "A ti, mujer, que eres hija, hermana, compañera, madre, luchadoras, Sacrificadas, trabajadora." Sempre en tots els casos lluitadora i treballadora.

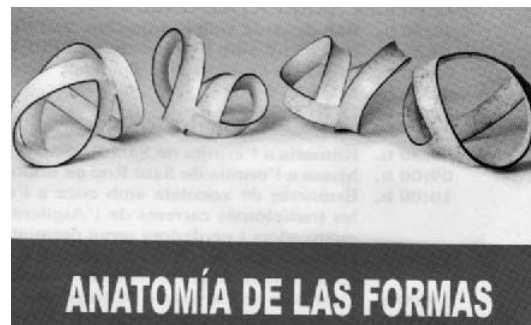
- El Club Atlètic Albelda, agraeix als socis, simpatitzants i l'Ajuntament pel manteniment de les instal·lacions, citant a Vicente del Bosque mostra optimisme i projectes.

- La pàgina Penyes d'Albelda recorda els inicis, l'any 85, de l'emissora Ràdio Albelda i tota la trajectòria i canvis des de tant de temps. Facebook.com/Penyes Albelda.

- L'escola Infantil Lo Niu de la que ja s'ha publicat informació. En aquesta nota a La Rambla recorda unes reflexions de la gran pedagoga Maria Montessori, on s'apunta a l'educació emocional i de la conducta. Es donen les dades per a la matrícula. loniu@albelda.es.

- La Biblioteca, amb imatges i informació sobre les activitats. A la informació ja publicada a *TdF*, s'ha d'afegir que atenen a les persones per a tràmits administratius.

- A l'Apartat Casa de la Vila, apareix la imatge i els noms de la nova Corporació Municipal.

–Proclamació i acceptació del càrrec d'Alcaldessa M. Àngeles Roca Llop del PSOE que repeteix en el lloc.

–S'anuncien la periodicitat dels plens de l'Ajuntament: els dissabtes, un cop al mes.

–Es comenta el projecte de reparar el campanar i la Plaça. Es fa pública la nova estació meteorològica meteo.albelda.es

–Es mostra el llibre *Sabores de Albelda*, iniciativa de la Penya lo Magré.

- Albeldenses en el Mundo: En aquest exemplar és Ana belen C.S. qui explica la seva experiència a Holanda com odontòloga, i el seu desplaçament a Bèlgica on es dedica a la investigació.

- Es publica l'entrevista a Rubén S.S. que fabrica cervesa artesana per iniciativa pròpia.

- Magazine: Col·laboracions lliures dels receptors de la revista i dossier de premsa: on surten articles de publicacions referents al poble.

DONES

Irena Sendler (Otwock- Varsòvia, 1910 - Varsòvia, 2008) // M. Llop

L'àngel del Gueto de Varsòvia. Filla d'un metge molt conegut, catòlica i amiga dels jueus. Enemiga de la discriminació d'algunes universitats poloneses, va iniciar estudis i al llarg de tres cursos va ser suspesa per la Universitat de Varsòvia per aquesta causa. Infermera del Departament de Benestar Social, l'any 1933, quan els alemanys van ocupar Varsòvia, ella s'encarregava dels menjadors comunitaris de la ciutat on tenia cura de catòlics i jueus amb aliments, roba, diners, medicines... El 1942 els nazis van crear el Gueto de Varsòvia, Irena s'uní al Consell per a l'ajuda als jueus; fins i tot portava un braçallet amb l'estrella de David. Allí treballava d'infermera i d'altres coses; amb diferents mètodes (ambulàncies, sacs de materials, brossa, taüts...) va aconseguir treure del gueto 2.500 xiquets i xiquetes; portava un registre dels seus noms que més tard va guardar en un pot de vidre dins d'un clot al costat d'un

arbre. Gràcies a la seua entrega i control, al final de la guerra, alguns pares es van poder reunir-se amb els seus fills i els nens orfes van ser acollits per famílies. El 20 d'octubre de 1943 fou detinguda per la Gestapo i conduïda a la presó de Pawiak on fou torturada brutalment, condemnada a mort i salvada clandestinament. Acabada la guerra, va tenir problemes amb el règim comunista, ja que Irena era del Partit Socialista.

L'any 2003, el president de la República li va atorgar la més alta distinció civil de Polònia: Dama de l'Ordre de l'Àguila Blanca. L'any 2007, el Govern de Polònia, amb el suport de L'estat d'Israel i l'organització de supervivents de l'Holocaust la va proposar per al Premi Nobel de la Pau. El premiat fou Al Gore, per un treball sobre l'Escalfament Global. El 2009 el va obtenir Obama, per les bones intencions. Sobren comentarís!

Artur Quintana, doblement guardonat

// CARLES SANCHO

Artur Quintana i Font és enguany un personatge doblement guardonat per l'Òmnium Cultural de les Terres de l'Ebre amb el premi "Lo Grifonet" i per la Fundació Carulla amb el Premi d'Actuació Cívica. Del primer, com diu l'entitat organitzadora, "el grifonet, brot de la renaixent olivera, dóna nom al premi com a símbol de renovació i esperança, cíclicament repetides, de l'arbre més emblemàtic i representatiu de la mediterrània". El premi és de "caràcter honorífic i consisteix en una peça artística al·legòrica". Es concedeix a Artur Quintana per ser "una persona que per la seua trajectòria cultural i científica i per la importància i exemplaritat de la seua tasca intel·lectual, social i humana, ha contribuït de manera notable i continuada a la vida cultural, social i científica de les Terres de l'Ebre". El Premi d'Actuació Cívica 2015, atorgat per la Fundació Carulla, es concedeix a les persones que han fet una tasca important per promoure la llengua, la cultura i els valors que configuren la societat catalana, amb la voluntat d'enfortir el sentit de pertinença.

El Premi d'Actuació Cívica de la Fundació Carulla el rebrà Artur Quintana a Barcelona el dia 24 de novembre a les 19 hores a l'Auditori del Disseny Hub Barcelona, a la Plaça de les Glòries Catalanes. Entre tots els premiats d'anys precedents es troben tres franjolins: Maria Zapater (Fraga), Josep Galan (Fraga) i Joaquim Monclús (Calaceit). La Fundació Carulla (abans, Fundació Jaume I) va néixer a partir de la iniciativa emprendedora de Lluís Carulla i Canals, mentre la repressió franquista imposava un gran silenci públic a la llengua i la cultura catalanes. Calia defensar-les i promoure'n l'ús per mantenir viva la identitat nacional catalana. El Premi "Lo Grifonet" li serà lliurat per Òmnium Cultural de les Terres de l'Ebre, quatre dies després, el dia 28 de novembre a la vila d'Arnes -Terra Alta-. Este reconeixement es va constituir l'any

Artur Quintana
JOSÉ MIGUEL GRÁCIA

2011 i ha guardonat en estos pocs anys de vida a personatges ebrencs importants per les nostres terres. La primera convocatòria van premiar el lingüista tortosí Joan Beltran, el 2012 Octavi Ruiz director de la Lira Ampostina, el 2013 el professor i escriptor d'Ulldecona Manel Ollé, ben actiu pel Matarranya, i l'any passat a la valenciana resident a Roquetes Lola Santacatalina, infermera i professora.

Artur Quintana i Font (Barcelona 1936) és filòleg, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, del Consello d'a Fable Aragonesa, de l'Acadèmia d'a Luenga Aragonesa, president d'Iniciativa Cultural de la Franja i president d'Honor de l'Associació Cultural del Matarranya. Es doctorà el 1973 a Barcelona amb la tesi doctoral *El parlar de la Codonyera*. Ha publicat en català, castellà, alemany, anglès i occità i ha fet moltes traduccions. Ha treballat com a bibliotecari i professor universitari a Alemanya i, des del 2003 ja jubilat, viu a cavall entre Espira i la Codonyera. La seua obra és molt extensa: *La nostra llengua* (1984), *El català a l'Aragó* (1989), coordinador

dels reculls de literatura popular catalana de l'Aragó *Lo Molinar* (1995-1996) i *Bllat colrat!* (1997), *Epistolari de Desideri Lombarte* (1981-1989) (2002), *La Vall de Balat: memòria de l'Aragó 1948-2003* (2003), *El aragonés residual del Bajo Valle del Mezquín* (2004), *El aragonés nuclear de Nerín y Sercué* (2006), *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura* (2007), té un volum en homenatge a la seua jubilació *Llengües i fets, actituds i franges* (2009), *Roda la mola. Poesia del Baix Aragó de llengua catalana dels orígens als nostres dies* (2010)... I centenars d'articles de diversos temes i en diferents llengües en revistes especialitzades. Actualment és col·lumnista de «Lo Cresol» al *Diario de Teruel* i el director de la col·lecció en català «Lo Trinquet» editada per l'Institut de Estudios Turolenses.

El doctor Artur Quintana, a part d'altres mèrits com a lingüista, és un personatge fonamental en la lluita per a la defensa i promoció de l'aragonès i del català a l'Aragó, territori on estes llengües són minoritàries però que formen part important de la nostra identitat cultural.

Propostes de candidats i candidates a rebre el Premi Franja Cultura i Territori 2015

Des de l'ICF s'ha decidit obrir el procés de selecció dels candidats i candidates als Premis Franja Cultura i Territori.

Si coneixeu algú amb una marcada trajectòria de defensa de la nostra cultura i del nostre territori, podeu enviar la proposta raonada, abans del 25 de desembre, a:

convocatoriapremisfranja@gmail.com

El Premi Franja Cultura i Territori, segons indica el seu nom, procura distingir persones o entitats destacades en la defensa de la llengua i cultura de la Franja; per això els candidats i premiats han de ser prou significatius, i preferentment realitzadors d'una tasca d'abast general a tota la Franja.

La seua concessió i lliurament és anual i les dues associacions actualment actives a ICF se'n fan càrrec en anys alterns: los parells l'ASCUMA i els senars l'IEBC. Seguint l'ordre actual, correspon a l'IEBC lliurar lo Premi Franja 2015, sempre amb la ratificació d'ASCUMA.

Les associacions faran difusió del veredict i lo lliurament del premi es farà durant l'any següent i dins d'un esdeveniment públic.

Fins ara els premiats han estat:

Pietro Cucalón, Octavi Serret, José Bada Panillo, Emilio Gastón, Projecte d'Animació Cultural per a les escoles de la Franja "Jesús Moncada", Fundació Jordi Casas i Llebot, Josep i Francesc Mauri, Javier Giralt.

Ja ho sabeu, si voleu participar-hi, envieu les vostres propostes a:
convocatoriapremisfranja@gmail.com

Amigo Labordeta es presenta a Osca

// MARIÀ ÀLVAREZ

Lo passat 30 de setembre va tindre lloc a la Sala Saura de la Diputació d'Osca un entranyable i emotiu acte al qual van assistir més de tres-centes persones, on es va presentar el llibre *Amigo Labordeta*, coordinat i editat per Lorenzo Lascorz quan es compleixen 5 anys de la mort del cantautor i polític aragonès.

Inicià la presentació el conductor de l'acte, el professor labuerdenc Mariano Coronas, el qual glossà el procés de gestió d'aquest llibre i el seu contingut: més de 80 col·laboracions de persones, moltes d'elles anònimes i inèdites per als mitjans de comunicació, que en algun moment van tindre relació amb Labordeta en vitals: cantant, polític, professor, poeta, actor, etc.

Després parlà l'ex-ministre socialista i ara professor universitari Alfredo Pérez Rubalcaba, que repassà les diferents experiències viscudes amb Labordeta, "primer com a seguidor del cantant i de les seues cançons. Després com a company d'escò al Parlament espanyol". D'aquella època recordà a un Laborborda honest, fidel i responsable "qualitats que va demostrar en moments molt transcendents i delicats, com en la investidura de Zapatero o a la Comissió Parlamentària sobre l'atemptat de l'onze de maig a Madrid."

Carmen Magallón, professora i membre destacat des moviments pacifistes a nivell estatal, recordà els seus anys d'alumna de Labordeta a l'Institut Ibáñez Martín de Terol, on Labordeta, que feia de Cap d'Estudis, "era com un pare per a totes nosaltres, que no podíem anar a casa a veure la nostra família més que un cop al trimestre." També recordà les múltiples activitats culturals que ell i altres professors del centre van impulsar, des d'obres de teatre a concursos literaris i la presència dels alumnes als seus primers concerts com a cantautor.

En representació de les altres llengües d'Aragó, que Labordeta va valorar tant, Franchó Nagore va dedicar-li un poema en aragonès construït amb fragments de diverses cançons i poemes de José Antonio.

Màrio Sasot recordà diverses anècdotes de concerts celebrats per Labordeta a Saidí i la ferma posició del cantautor aragonès envers la catalanitat de la llengua que es parla a la Franja mostrada en el pròleg del *Refranyer fragatí* de Josep Galan, on Labordeta animava als franjolins a "no caure en

les trampes tan estimades per algunes forces polítiques, de batejar al Català amb noms locals o vaja a saber vostè que".

Finalment, l'activista cultural sobarbenca Natalia López, assenyala l'important paper que van jugar les dones en la trajectòria de Labordeta, i defensà el paper que la "gent del carrer, sense corbates, cotxes oficials ni càrrecs polítics perpetus" ha exercit en els moviments socials aragonesos i aragonesistes, com els dels pantans, l'au-

De surda a dreta: Lorenzo Lascorz, Miguel Gràcia, Alfredo P. Rubalcaba, Carmen Magallón, Mariano Coronas
ELENA CEBRIÁN

tonomia, l'aragonès, el català, etc."

Les intervencions orals van estar salpebrades amb les actuacions musicals de la cantant Maria José Hernández i els germans Lascorz amb la marimba, tots ells interpretant cançons labordetianes.

L'acte va concloure amb un picapica a base de vi del Somontano i pernil, ofert per la Diputació d'Osca, el president de la qual, el ribagorçà d'Areny, Miguel Gràcia, recordà diverses anècdotes viscudes amb l'home-natjat en la seua comarca.

Pietro Cucalón s'incorpora a Política Lingüística per a coordinar el currículum de Català

// M.S

Pietro Cucalón, mestre de l'escola de Monzalbarba i ex-director del CRA d'Aiguaviva, ha estat fitxat pel director general de Política Lingüística de la DGA, Nacho López Susín, per a coordinar l'elaboració dels currículums de Llengua Aragonesa i Llengua Catalana. Alhora, Cucalón col·laborarà, dins del petit grup humà que forma la nova Direcció General, en les diferents tasques de normalització lingüística que aquesta es planteja dur a terme.

De moment la Direcció que encapçala López Susín va anul·lar l'ordre del govern anterior sobre el Currículum de Primària que deixava per a més endavant la redacció del pertanyent a la matèria anomenada Aragonès Oriental i ha previst la instauració del Currículum de Llengua Catalana. Al mateix temps s'està treballant, dins de l'esborrany de pressupostos de 2016, en la convocatòria dels Premis Guillem Nicolau i Arnal Caveró, tal com estaven configurats des del seu naixement, i en el restabliment del Projecte d'Animació "Jesús Moncada", desaparegut en l'anterior legislatura.

Lo nomenament de Cucalón, que parla català d'Aiguaviva, ha estat mot ben rebut des dels sectors d'ensenyants de Català, les associacions culturals i educatives de la Franja i la comunitat educativa del Baix Aragó i Matarranya.

Josep Manuel Martínez París

// JULIO MORENO

Josep Manuel Martínez París, un lleidatà nascut el 1977 del que, si retrocedim unes quantes generacions, descobrirem avantpassats de la Franja per alguna de les branques del seu arbre genealògic: Calassanç, Peralta de la Sal, Albelda, Alcampell, Sanui... És llicenciat i diploma d'estudis avançats en història, investigador predoctoral a la Universitat de Lleida entre els anys 2000 i 2003 sobre temes d'història rural i des de fa cinc anys professor a l'IES Baix Cinca de Fraga.

Josep és una persona inquieta i interessada en tot allò relacionat amb la Franja i els pobles propers del Cinca i en general en les relacions històriques entre Aragó i Catalunya, com ho demostren algunes de les seues investigacions. Així el 2004 va ser coeditor i autor d'un dels capítols del llibre *Relacions històriques entre Aragó i Catalunya. Visions interdisciplinars*, publicat per Prensas Universitarias de Zaragoza i la Universitat de Lleida. El 2009 va rebre el

Premi Josep Lladonosa d'Història Local pel treball *Expansió agrària i conflicte social al segle XVIII. El litigi per les terres comunals de Tamarit de Llitera*, que es va publicar el 2010 la Universitat de Lleida. El 2013 el CEHIMO de Monsó li va publicar l'extensa recerca *Historia de Fonz. De los orígenes al siglo XX*. També té una trentena d'articles publicats.

El 2012 va ser guanyador de la convocatòria de beques Amanda Llebot de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca amb un projecte de realització d'un atlas històric online del Baix Cinca, part del qual va presentar en les darreres Jornades Cinga de l'IEBC-IEA sobre el patrimoni religiós de la comarca i que properament es podrà consultar a la xarxa.

Com a professor ha transmès al seus alumnes les seves inquietuds i el 2011 va dirigir el treball d'un grup d'alumnes de 4t d'ESO sobre *Història oral de Mequinensa: del pantà als nostres dies*, becat en la convocatòria

Josep Manuel Martínez París
JULIO MORENO

escolar de les beques Amanda Llebot. Els cursos 2011-2012 i 2012-2013 va ser membre del grup de professors que va portar a terme amb l'alumnat d'ESO un dels Programa ARCE del Ministeri d'Educació per elaborar i difondre a través d'Internet les rutes literàries de Desideri Lombarte i de Jesús Moncada. Sense oblidar que participa en el programa trilingüe del IES i dona classes de Ciències Social en anglès a 3r d'ESO i en català a 4t.

A més de tot això, no para d'investigar, parla l'italià, practica el senderisme, acudeix al gimnàs, escolta música, llegeix, és bon xicot, simpàtic... Una meravella de persona. Tots volem ser Josep Manuel Martínez París.

U12

Altres criatures del desert // Esteve Betrià

Just ara fa un any, en les pàgines d'aquesta revista, feia diverses observacions sobre algunes espècies de gasteròpodes terrestres que podem trobar al Poble. Entre els gasteròpodes esmentats vaig voler destacar dues espècies pròpies de terres àrides: el conegut amb el nom descriptiu de 'caragol de mont blanc' –les mítiques 'vaquetes/baquetes' valencianes– amb nom científic d'*Iberus gualterianus alonensis*, de la família dels *Helicidae*–, i sobretot l'espècie *Sphincterochila candidissima*, sense nom popular al Poble però coneguda en altres punts de la Península com a 'caragol gitano', apel·latiu degut a la seua carn negroide, una característica que, amb la dura i molt calcificada closca globosa totalment blanca, comparteix amb la resta d'espècies de la família de les *Sphincterochilidae* que poblen les terres àrides del Mediterrani (Magreb en general, sud d'Itàlia, illa de Malta, illes gregues, desert del Negev, la península de Sinaí, nord de la península Aràbiga, est i, especialment, sud-est de la península Ibèrica). De caragols gitans, comú als ambients esteparis de la depressió de l'Ebre, no fa gaires mesos vaig recollir-ne exemplars al peu del santuari de la Mare de Déu del Pueyo, al terme de Belchite. Es tracta d'una espècie que, al Poble, només trobem de manera abundosa als voltants d'un rònec mas situat a les terres més àrides del nostre terme municipal, en els mateixos paratges que acullen exemplars dels fongs hipogeus de la família dels *Terfeziaceae*, les mítiques tòfones del desert –*desert truffles* en anglès, *criadillas de tierra* o *turmas* en espanyol; les espècies que trobem al Poble són la *Terfezia arenaria*, la *Picoa juniperi*

i, possiblement, la *Terfezia claveryi*.

A aquests éssers del desert nostrats, ara hi puc afegir dues noves espècies. Entre els gasteròpodes hem d'esmentar els exemplars de gasteròpodes d'aigua dolça que fa un parell de mesos vam descobrir a la bassa del despoblat de Cardell, al terme de Fraga, no gaire lluny de l'autopista; es tracta sens dubte d'una espècie de gasteròpodes de la família dels *Lymnaeidae* –possiblement *Radix balthica* o, segons el col·lega Alfonso Mafllo, *Radix auricularia*–, espècie que malgrat nombroses indagacions no he sabut trobar un nom popular més enllà de 'caragol d'aigua'.

L'altra espècie, en aquest cas floral de la família *Rhamnaceae*, és el ginjoler –qualificat de 'murcià' fora del Poble– amb el nom científic de *Ziziphus lotus*, originari de la regió mediterrània, inclosos el Marroc i el Sàhara, i que no s'ha de confondre amb el molt més comú ginjoler *Ziziphus jujuba*, originari de la Xina però conreat a les hortes de la regió mediterrània, incloses algunes del Poble. L'únic exemplar de ginjoler murcià del qual tinc notícia es localitza en terres àrides del Poble. I ara se'ns obre un interrogant: com és que tenim al Poble un exemplar de ginjoler murcià? ¿És autòcton o bé va arribar-hi en l'aparell digestiu d'un moixó migratori o en la butxaca d'un treballador murcià o d'Almeria en les dècades de 1950 i 1960? Fos com fos, una vegada més es palesen les vinculacions entre la flora i la fauna de les terres del Poble i les del sud-est peninsular: diverses espècies de les famílies de *Helicidae*, *Sphincterochilidae*, *Terfeziaceae*, *Rhamnaceae* i, possiblement, *Lymnaeidae*.

Alcaldes de la Franja exigeixen mantenir l'atenció sanitària a Lleida

// REDACCIÓ

Els alcaldes de diverses localitats de la Franja van reclamar recentment a les diferents administracions implicades una solució al problema de l'atenció dels pacients d'aquest territori sota administració aragonesa en hospitals de Lleida. Els alcaldes van fer aquesta crida durant la visita que van dur a terme al Saló Municipal de Lleida, acompanyats per l'alcalde d'aquesta ciutat, Àngel Ros.

Els responsables municipals ho van reivindicar després de les recents denúncies de pacients de la Franja hagint estat derivats de l'Arnau de Vilanova cap a l'hospital de Saragossa per ser atesos, mentre la Generalitat reclama al ministeri de Sanitat el cobrament de les atencions a pacients de la Franja.

El president de la comarca de la Ribagorça José Franch, va assegurar que entenia les demandes que fa la Ge-

neralitat en voler cobrar i, per això va defensar la necessitat d'un enteniment entre els governs català, aragonès i estatal amb l'establiment de compensacions econòmiques en funció de les atencions que hagi ofert o rebut cada territori. Franch també va explicar el cas d'una veïna de Tor-la-ribera, localitat d'on Franch és alcalde, que ha optat per empadronar-se a Lleida, perquè així li puguin fer les receptes que

Hospital
Arnau
Vilanova de
Lleida
WWW.7ACCENTS.CAT

necessita, extrem que cada cop és més habitual.

Per la seva banda, l'alcaldesa de Mequinensa, Magda Godia, va demanar demanat "sentit comú" i va fer una crida a les administracions que correspongui a assegurar i a acostar posicions per tal que aquests dos territoris puguin seguir compartint serveis com fins ara. Per Godia, "els ciutadans no han de patir aquesta situació".

NO SOM D' EIXE MÓN

Cordial, Útil, Pertinent (CUP) // Francesc Ricart

No va ser la notícia més important d'aquell cap de setmana, però la reunió de representants de la CUP i el Casal Jaume I de Fraga va tenir un cert impacte. Se'n van fer ressò uns quants mitjans i també va "funcionar" per la xarxa. El resultat de la trobada, a parer del Casal Jaume I, va ser satisfactori; en canvi, si mirem com van reaccionar els mitjans aragonesos –menció especial per l'ABC digital– es pot pensar que la trobada va ser poc menys que un *akelarre* i un escàndol de grans dimensions per la ingerència de la Candidatura independentista a la capital del Baix Cinca, on va venir a fer un proselitisme polític amb la signatura d'un document malèvol per la intencionalitat malsana d'una futura annexió i centrat en la reivindicació de les obres d'art religiós del Museu Diocesà i Comarcal de Lleida.

Hi vull dir la meua sobre la trobada, encara que siga en forma de petita crònica. En principi cal que situem el fet en un moment tan rellevant per al món català i sobretot per a Catalunya com han estat aquestes eleccions viscudes recentment. En aquest context la CUP (Candidatura d'Unitat Popular) va manifestar que el dissabte 26 de setembre, el dia de reflexió de la campanya de les eleccions al Parlament de Catalunya, el dedicarien a actes en els territoris del que molta gent anomenem Països Catalans (com el títol d'aquesta pàgina). Un dels actes anunciats el farien a Fraga. Què hi vindrien a fer, a Fraga? Sense cap posada en escena especial ni cap manifestació cridanera, es va muntar una reunió amb representants de la candidatura a les eleccions del 27S, majoritàriament de la cir-

cumscripció de Lleida. Va resultar un acte, un gest, molt senzill, en el marc d'una reunió amb el Casal Jaume I, en què es va signar un document de bones intencions per defensar i impulsar els temes més rellevants que compartim amb Catalunya i que viuen moments de gran dificultat: la llengua, el liti-gi pels béns religiosos de la Franja i l'assistència sanitària a Lleida. No hi veig la trampa ni el cartó per enlloc: són els punts que bona part de l'associacionisme ha defensat i ha fet seus de sempre i que, si més no per part del Casal Jaume I, cal continuar defensant amb decisió comptant amb els suports que calga.

Per tot plegat, un gest de compromís com el document acordat amb la CUP, el considero cordial perquè la gent cupaire ho és i l'hi agraim; l'entenc com un acte útil en tant que vam rebre la mà estesa d'una formació política catalana disposada a col·laborar a reeixir en les "nostres" necessitats i pertinent; sí, pertinent i positiu –per ocupar la P– perquè tot el que fem per dignificar la personalitat de la Franja ho serà, de pertinent i positiu. Així, doncs, no val a parlar en termes de desqualificació contra els qui els vam rebre ni contra els hostes, ans al contrari, jo en reivindico l'acte i l'escaïença en un moment com el que vivim. El Casal Jaume I vam rebre de grat la CUP, com hem rebut en altres ocasions partits, entitats o persones que ens han demanat o ens han ofert complicitats i col·laboracions per treballar en la potenciació de la catalanitat de les nostres comarques. De qui hem d'esperar res, si no és dels qui comparteixen les teues aspiracions? De qui?

La no-collita de la fruita i els refugiats sirians (i II)

// MERCÈ IBARZ

La campanya de la fruita va acabar però l'agricultor va tindre que esperar cinc setmanes o més per saber a quant l'hi compraven. Com sempre, vaja. Així va la cosa, hi hagi crisi econòmica o no, caigui o pugi la borsa xinesa, hi hagi veto rus o no, amb la gran distribució o sense. Mentre corrien les notícies sobre els preus, el final de la campanya convidava a explorar certes novetats d'aquest món rural en actiu. Són aspectes significatius, expressius del que passa no només en l'economia de la fruita. El que passa avui al món urbà s'esdevé primer al camp (i a la línia de costa). El camp és un laboratori ultramodern de la vida contemporània. Aquest any, la no-collita.

Es tracta de no collir la fruita, en efecte. També se n'hi diu "collita verda", quin nom més bufó. Consisteix a llençar la fruita al terra de la mateixa finca. És una acció subvencionada per la Unió Europea, que la promou, diu la paperassa administrativa, perquè la fruita no collida sigui "destruïda i incorporada al sòl com a adob orgànic, amb tots els controls fitosanitaris i mediambientals corresponents". Que bé.

Els agricultors d'Alcarràs ho han fet aquest any per primer cop a l'Estat. No pas per les raons que argumenta la Unió sinó per alertar la gran distribució, els súper alemanys Lidl i Aldi, que no vendrien a preus irrisoris. Després de la protesta a Lleida de l'agost, Lidl va oferir als productors agrícoles, l'endemà mateix, 0,5 cèntims més el quilo. Protestar, evidenciar la crisi, qualsevol crisi, funciona, poc o molt. Aquesta no-collita, aquesta collita verda, té un aspecte d'interès no menor: et costa menys que collir-la perquè, com ha passat aquest any, te la paguin de pena les poderoses grans superfícies que han fet veritablement l'agost aprofitant-se del veto rus.

Si destrueixes la fruita reps un

ajut de la Unió de 0,20 cèntims per quilo si pertany a una OPFH (Organització Professional de Fruites i Hortalisses), de 0,13 si no hi pertany, un ajut que finalment té menys costos per a tu, empresari agrícola: recollir la fruita per a sucus destinats a la beneficència et costa una mitjana de 7 cèntims per quilo, mentre que llençar-la a la teva terra te'n costa només 2. Produir-la, et costa entre 35 i 40 cèntims, una xifra que es pot matisar en diversos aspectes, però que és la que els sindicats agrícoles han posat sobre la taula per fer el paral·lel amb qualsevol altre sector de la producció industrial.

Dit i fet: els sindicats agraris JARC-COAG (Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya - Coordinadora d'Organitzacions d'Agricultors i Ramaders) han destruït fruita aquest 24 d'agost, per primer cop, com deia, a Espanya, després de debatre-ho durant dos anys i mig. Aquest dilluns d'agost es van destruir en una finca d'Alcarràs 82.000 quilos de préssecs, una "operació pionera", va destacar la premsa local. S'havia fet abans, un cop, no amb fruita de pinyol sinó amb els cogombres andalusos durant la crisi de l'*E. coli* de fa quatre anys.

La no-collita, la collita verda, la retirada de fruita en definitiva, se suma així a la vida contemporània, com en els vuitanta amb la terra retirada: terres subvencionades per la Unió per no ser treballades. Ja no es

Actes de protesta a Lleida

AGROPRES.
WORDPRESS.COM

fa, això de retirar la terra, ara treballes i tu mateix destrueixes la teva feina. Com a mal menor, com a protesta.

2. Més números, més destrucció. Si Espanya fos Síria, 24,64 milions de persones haurien estat desplaçades per la guerra. Haurien mort 452.178 persones, el 0,7% de la població. D'aquests morts, 136.897 serien civils, entre els quals 22.420 criatures.

Si fem el recompte en clau reduïda, posem catalana, els desplaçats serien 3,9 milions. Els morts, 72.619: 21.985 civils, 3.595 criatures. Són xifres que podem extreure a partir de les comparatives que ofereix la web <http://ifweweresyrian.org/>.

En fem molts, de números. La crisi grega, les borses xineses, el 27-S i els seus resultats, que si vots, que si escons. Que si la Unió Europea amunt, que si avall. La crisi migratòria. Les contradiccions del món rural s'hi afegeixen, neuròtiques i esclaridores. Mentre creix la marea de refugiats polítics i econòmics. Una altra no-collita? Com els d'Alcarràs, els desplaçats proven de passar per alguna esquerra d'una Unió que de la destrucció de fruita en diu "incorporació d'adob orgànic", una operació que, a més, té la virtut de comptar amb "tots els controls fitosanitaris i mediambientals corresponents".

Els cadàvers, si ens posem així, són un excel·lent adob orgànic.

*Article aparegut a El País-Catalunya, 3 de setembre de 2015

***Saps aquella cara que fas quan
et valoren la feina ben feta?***

***És la cara que fem avui tots els
que formem part de CaixaBank.***

Gràcies als nostres 14 milions de clients, als nostres 30.000 empleats i als nostres 750.000 accionistes per convertir-nos en el millor banc d'Espanya.

Gràcies per formar part de CaixaBank.

Euromoney Awards for Excellence
**Millor Banc
d'Espanya 2015**

